

БО ВСЕ НА СВІТІ ЛИШЕ ПІСНЯ НА МОВІ УКРАЇНСЬКІЙ

Кожен завойовник лишав
у Вавілоні свою
потаємну жилку, вона
ховалася, як пирій у
ріллі, й озивалася у
нащадках через
століття... Ще й тепер,
коли збираються до
хреста майже всі
обличчя, не завітрені
суховіями, не
заличковані сонцем і
степом, то добре видно,
звідкіля хто прийшов до
Вавілона – хто від
монгола бистроокого, хто
від бундючної Речі
Посполитої, хто від
турка чи грека, а хто був
українець, отой
правічний русин без
жодної домішки: з
венендів, скіфів чи
антів...

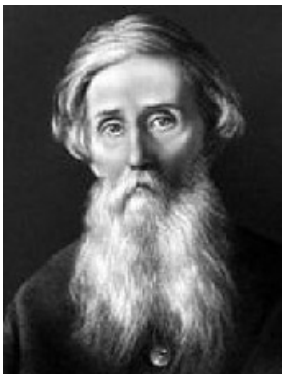
*Василь Земляк. Лебедина
згряя.*

До надзвичайно делікатних тем відносять національне питання. Однак навіть у США, країні, яку називають „плавильним котлом народів”, етнічне походження людей обговорюється більш відкрито, ніж у будь-якій іншій. Підраховано, що з 295 млн. її мешканців, 42 млн. – іспаномовні вихідці з Латинської Америки, 38 млн. – афроамериканців (негрів), американців азійського походження – 12 млн. Все інше населення США – близько 200 млн. – білі, вихідці з Європи. Є навіть статистика про те, чийми нащадками вважають себе сучасні американці. Виявляється (і це певна несподіванка) найбільше в Америці мешкає нащадків німців – 48 млн., на другому місці ірландці – 44 млн., на третьому – вихідці з Великої Британії (англійці, шотландці, валійці) – 37 млн.; далі йдуть італійці – 26 млн., поляки – 10 млн., євреї – 6 млн., українці та росіяни – по 5 млн., голландці – 4,5 млн. і т.д.

Зрозуміло, що у нас в Україні така статистика відсутня з багатьох причин. Коли виникне у ній потреба, зробити це буде вкрай важко. Адже цікавитися історією свого роду, якщо він звісно не робітничо-селянського походження, в СРСР не заохочувалось

...Якось гортаючи таке, здавалось би, специфічне видання, як „Херсонские Епархиальные Ведомости” (виходило двічі на місяць з 1859 по 1918 рік), натрапив на невеличку статтю під інтригуючою назвою „Русские не русского происхождения”. Мова йшла про винятково велику кількість представників інших націй та народностей у творенні російської культури і науки. Перелік видатних імен, наведених у статті, без яких неможливо уявити історію Російської імперії, виявився напрочуд довгим і вражаючим. Наведемо лише деякі.

Батько законодавця нового російського правопису Я.Грота - голштинець-лютеранин; О.Востоков, який створив слов'янську філологію та уклав словник церковнослов'янської мови, народився у німецькій родині і справжнє його прізвище - Остенек; М.Греч – укладач першої російської граматики – напівчех, напівнімець...

Російські биліни досліджували В.Міллер та О.Гільфердінг – німці за походженням. Укладач знаменитого тлумачного словника російської мови В.Даль (на знімку) – за батьком напівданець, за матір'ю – напівфранцуз і напівнімець. Історію Російської держави писали татарин М.Карамзін, молдованин М.Бантиш-Каменський, німець О.Шильдер, напівукраїнець М. Костомаров, поляк В.Антонович.

Що стосується письменників, то серед них майже немає етнічних росіян. Автор епічної поеми „Росіада” М.Херасков був валахом, поет-сатирик А.Кантемир – молдаванином, байкар І.Хемніцер – син вихідця із Саксонії, автор „Ябеди” граф В.Капніст – з греко-італійського роду, Д.Фонвізін – з німецького; О.Радищев, Денис Давидов, І.М'ятлев, Г.Державін, М.Огарьов – нащадки татарських родів; О.Грибоєдов, Ф.Булгарін, Є.Баратинський, Н.Кукольник – поляки.

Предком поета Ф.Тютчева був кримський генуезець Тутче, який переселився до Москви у 16 ст. Мати В.Жуковського була туркенєю, Л.Толстой та М.Салтиков-Щедрін походили з німецьких родів. Автор всесвітньо відомого романсу „Очи черные” Є.Гребінка (на знімку), так само як і геніальний М.Гоголь, з якого вийшла вся російська література другої

половини 19 століття, - українці. Ф.Достоевський, творчість якого справила величезний вплив на світову літературу, - білорусько-українського походження. Поети Б.Пастернак, О.Мандельштам, Й.Бродський та багато інших – євреї.

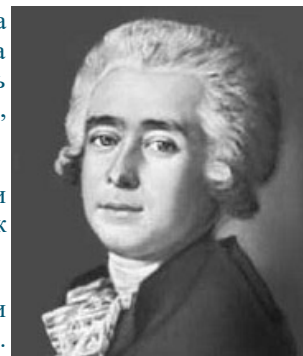

Коли Анну Ахматову (на знімку) якось запитали, чи користується вона підстрочником, коли перекладає з української мови, поетеса гордо відповіла: „Вы забываете, что моя фамилия – Горенко!” Українцями за походженням були також В.Маяковський, В.Хлебников та багато інших.

Ну, а про те, що у О.Пушкіна – ефіопське коріння, а у М.Лермонтова – шотландське, відомо кожному школяреві.

Трохи додамо від себе про російських композиторів. Українцями за походженням були зокрема Д.Бортнянський (на знімку) та П.Чайковський, а прізвище М.Мусоргського походить від грецького слова „мусоргос”, що значить співак, музикант. Те ж саме можна сказати про російських художників, скульпторів чи архітекторів.

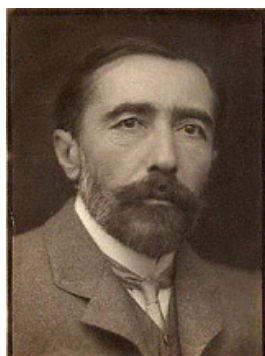

Звісно, ніякої антиросійської спрямованості та публікація не мала, як не видавалась дивною чи образливою така постановка питання. Навпаки, цей феномен російської державності розглядався, як факт, яким можна пишатися, як

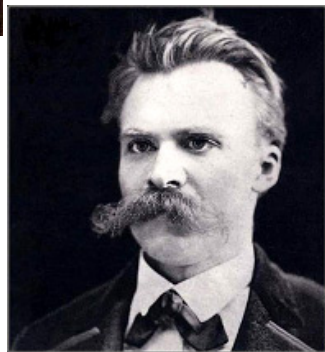
свідчення сили і привабливості російського народу, зрештою, як доказ того, що змішані шлюби „способствуют появлению на свет людей весьма энергичных и способных к высокой деятельности”. Віддаючи належне корисності для людства змішаних шлюбів, все ж зазначимо, що нової людської спільноти, якоїсь „нації космополітів” внаслідок цього не виникає.

Діти від змішаних шлюбів, як правило, обирають національність одного з батьків. А культивована комуністичними ідеологами спільнота під назвою „радянський народ” насправді лише маскувала тотальну русифікацію, передусім українців і білорусів.

Отут і виникає питання, чи не є доля Росії в етнічному відношенні винятком на тлі інших держав? Тим паче, що стаття, на яку ми посилаємося, є лише відгуком на книгу відомого російського літературознавця, поляка за походженням, С.Лібровича (1855-1918) „Нерусская кровь в русских писателях”, яка зацікавила навіть Льва Толстого (її примірник виявлено в яснополянській бібліотеці). Доречно нагадати, що династія Романових, яка правила Росією понад 300 років, була в етнічному відношенні більше німецькою, ніж слов'янською.

Так-от, навіть особливо не заглиблюючись в історію питання, виявимо, що етнічно чистих, якщо можна так висловитись, національних культур світового значення просто не існує. Приміром, вагомий внесок в англійську літературу зробили ірландці (Томас Мур, Бернард Шоу, Оскар Уайльд та ін.), шотландці (Вальтер Скотт, Джеймс Макферсон, Роберт Бернс і т.д.), уродженець України, поляк Джозеф Конрад (Теодор Юзеф Коженювський) (на знімку). Багато б втратила французька література, якби в ній не було О.Дюма-батька, що має африканське коріння; поляка Гійома Аполінера (В.Костровицького) (на знімку), румуна Ежена Йонеско. Та й сам імператор Наполеон Бонапарт, який своєю конституцією („кодекс Наполеона”) заклав фундамент існування буржуазних держав, був корсіканцем.

Німецька та австрійська культури своєю славою, не в останню чергу, завдячують євреям Генріху Гейне, Ліону Фейхтвангеру, Томасу і Генріху Маннам, Зігмунду Фрейдю та Францу Кафці, поляку за походженням Фрідріху Ніцше (на знімку).

А в цілому, очевидно, що в даному випадку маємо справу з об'єктивними процесами, які сприяють розвитку цивілізації. Всі народи світу постійно щось віддають одне одному і відповідно щось запозичують, внаслідок чого відбувається взаємозбагачення національних культур. У цих процесах новонавернені (назвемо їх неофіти) безумовно відіграють провідну роль. Потрапляючи в інше культурно-мовне середовище і освоюючи його, вони часто виступають основоположниками нових вчень, напрямків та ідей.

Якщо спробувати визначити народи, які переважно віддавали іншим кращих своїх представників, то тут поза конкуренцією будуть євреї, а за ними, гадаємо, мають розташовуватися українці та поляки. Звертає на себе увагу, що це народи, які не мали або на якийсь час втрачали власну державність. Втім, внесок українців у державотворення інших народів (а надто Російської імперії) заслуговує окремої розмови. Напрочуд влучно про це сказав наш земляк (уродженець м. Долинської), поет української діаспори Петро Косенко (на знімку) в одному з своїх сонетів:

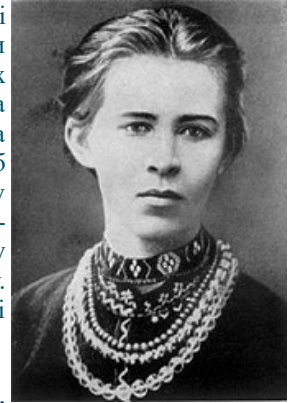
*...За кого не вмирав хоробрий мій нарід,
Яких не розтоптав народів і свобід,
Де не освоював пісків, боліт і прерій,
Щоб залишитися самому жебраком?
Дисциплінований творець чужих імперій,
Ще й досі нидіє він вдома кріпаком.*

Давайте спробуємо подивитись на українську культуру в іншому ракурсі: з точки зору участі в її творенні неофітів, тобто представників інших народів. На жаль, подібні дослідження в Україні, наскільки нам відомо, поки що відсутні. І зрозуміло чому!

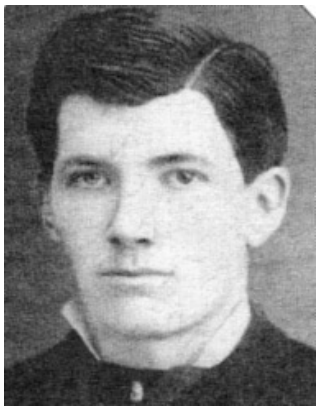
А раптом „малороси” та „хогли”, дізнавшись, що зражені ними українська мова і культура стали рідними для багатьох людей іншого походження, якщо не прозріють, то принаймні замисляться! Що ж змушувало їх, людей, як правило, високоосвічених, вихованих на російській літературі, знавців кількох європейських мов, робити вибір на користь української? Певно, цьому насамперед сприяла незатьмарена кількості русифікацією свіжість сприйняття, відчуття самотності та

древності культури українського народу. Ні слави, ні популярності художньо обдарованим неофітам це не могло принести. Росія століттями боролась з так званим „українським сепаратизмом”. „Геній в умовах заблокованої культури” – так вичерпно точно наша видатна поетеса Ліна Костенко (на знімку) визначила творчу долю геніальної Лесі Українки (на знімку) та й свою власну. Ну, ніяк Росія не була зацікавлена в тому, щоб пропагувати українську літературу, аби вона посіла гідне місце у світовому літературному просторі. Видатний російський філософ Г.Федотов (1886-1951), висланий більшовиками разом з іншими інтелектуалами з Росії у 1922 році, вважав це чи не головною помилкою царського уряду. „Українське питання”, на його думку, вирішило б надання Україні національно-культурної автономії.

Неофіт, який присвячував себе українській справі, вважався диваком, ризикував опинитися в ролі ізгоя. І все ж сміливців було предостатньо, і це один з феноменів української культури, який свідчить про її повноцінність і повнокровність. Наведемо хоча б декілька прикладів самовідданого служінні Україні людьми, які не були українцями за походженням.

Микола Аркас (1852-1909) – автор знаменитої „Історії України-Руси” (1908), композитор (опера „Катерина”, 1891) та культурно-освітній діяч (очолював „Просвіту” в Миколаєві) - грецького походження. Геніально обдарований український учений-енциклопедист Сергій Подолінський (1850-1891) (на знімку) по материнській лінії походив з татарського князівського роду Кудашевих (один з маєтків знаходився у Малій Висці). Його двоюрідними братами були Микола (1874-1948) і Сергій (1860-1914) Бердяєви. Перший став видатним російським філософом, а другий – українським поетом і публіцистом. Поляком за походженням був класик української поезії Максим Рильський. Український поет, літературознавець і перекладач Освальд Бургард (1891-1947), більше відомий за псевдонімом Юрій Клен, - з родини німецьких колоністів.

Ще один яскравий представник „розстріляного відродження”, поет Майк Йогансен (1895-1937) – скандинавського походження. Навіть сам лідер українського відродження 20-30-х років Микола Хвильовий (1893-1933), який висунув гасло „геть від Москви”, по батькові – росіянин і його справжнє прізвище Фітільов (на знімку).

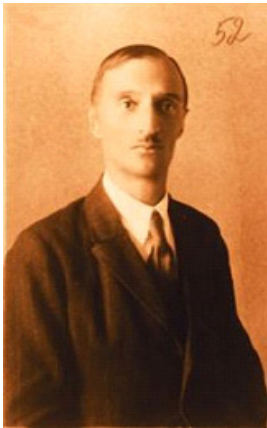
Письменниця Наталена Королева (1887-1966) (на знімку) народилась в Іспанії, починала писати французькою мовою, перейшла на українську... в 31 рік (!); написала нею низку високохудожніх творів історичної тематики. Педагог та громадська діячка Софія Русова (1856-1940) була шведкою по батькові (Ліндфорс) та французькою по матері (Жерве) (на знімку). Вона, до речі, залишила теплі спогади про Єлисаветград та місцевих українофілів (у 1883 році півтора місяці жила на квартирі І.Тобілевича). Кримсько-татарського походження видатний вітчизняний учений-орієнталіст, мовознавець та поет Агатангел Кримський (1871-1942).

Навіть гетьман Пилип Орлик (1672-1742), автор першої української Конституції, народився у литовсько-чеській родині. Ідеолог українського націоналізму Дмитро Донцов (1883-1973) (на знімку) був росіянином за походженням, а невтомний пропагандист

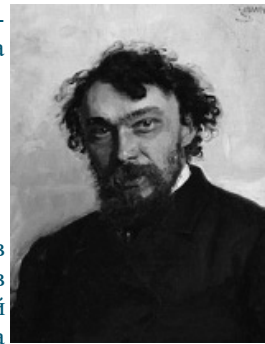
ідеї „самостійності України” Микола Міхновський (1873-1924), філософ Вячеслав Липинський (1882-1931) і митрополит Андрій Шептицький (1865-1944) були поляками.

У цьому реєстрі славних імен українського народу почесні місця займають і наші земляки, уродженці Єлисаветградщини, чудові поети Юрій Дараган (1894-1926) (на знімку) та Євген Маланюк (1897-1968). У Юрія мати була грузинкою, і виріс він у Грузії, українізував себе через нашу пісню та історію уже в юнацькому віці. А мати Євгена походила з родини сербських переселенців.

Всесвітньо відомий художник-земляк Іван Похитонов (1850-1923) (на знімку) з'явився на світ завдяки шлюбові нащадка запорізьких козаків та сербійки.

Росіянин Володимир Ястребов (1855-1899) сформувався в Єлисаветграді як визначний український фольклорист та етнограф. А, до речі, уродженець Єлисаветграда художник Олександр Осмьоркін (1892-1953) (на знімку), материне прізвище якого було Паученко, вирішив стати росіянином і пояснив чому: „В моих жилах течет кровь трёх народов: русского, украинского и грузинского. Больше всего ценю русскую кровь, потому что Пушкин – русский поэт...”.

Автор знаменитої пісні «Там, де Ятрань круто в'ється», яка стала дійсно народною і є своєрідною візитівкою Кіровоградщини, - поляк, яскравий представник „української школи” в польській поезії Антін Шашкевич (1813-1880). Про долю поетів-піснярів ліпше від іспанця Мануеля Мачадо не скажеш:

*Когда не поет их народ,
Песни еще не песни,
А когда их народ поет,
Сочинитель уже неизвестен.
Такая судьба, без сомненья,
Всем песенникам суждена:
Остаются их сочиненья,
Забываются их имена...*

Але є в нашій історії українолюб по-справжньому унікальний. Це – онук австрійського імператора Франца-Йосипа Вільгельм Франц Габсбург Льотрінген, син престолонаслідника Карла-Стефана та італійської княжни, який носив титул „архікнязя-ексгерцога”; він же... український поет Василь Вишиваний (1895-1951) (на знімку).

У червні-вересні 1918 року на чолі Легіону Українських Січових Стрільців він перебував на території Єлисаветградщини. До 12 років Вільгельм навіть не знав, що є така земля Україна, український народ та його мова. Полюбив же Україну юний архікнязь, коли підлітком, у пошуках пригод, таємно прибув до українського села. Остаточно українізувався у роки Першої світової війни, командуючи українською сотнею австрійського війська. Опанував українську мову в спілкуванні з підлеглими та через народну пісню.

Свою любов до України, відданість справі її визволення Василь Вишиваний довів у 1919 році, перейшовши на службу до армії УНР. І хто зна, якби у ті буремні роки його обрали гетьманом України, її історично доля могла скластися по-іншому. А так, після поразки національно-визвольних змагань,

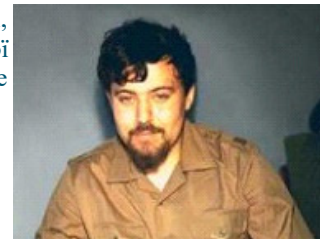
її історично доля могла скластися по-іншому. А так, після поразки національно-визвольних змагань, Вільгельм фон Габсбург (Василь Вишиваний), як і тисячі інших свідомих українців, опинився в еміграції. Щодо Вільгельма фон Габсбурга це видається парадоксом. Живе на землі своїх батьків, а невимовну тугу відчуває за Україною – батьківщиною духовною! В 1921 році у Відні побачила світ збірка віршів Василя Вишиваного під назвою „Минають дні...”. Він бере безпосередню участь у створенні та діяльності ОУН. Про це регулярно повідомляє з Парижа до Москви агент НКВС „Ярема”, він же ... талановитий український живописець Микола Глуценко.

За свою самовіддану любов до України Василь Вишиваний заплатив життям. В 1947 році агентами НКВС його було схоплено у Відні і таємно вивезено в СРСР. Досі не встановлено, де й коли знищено одного з найдивовижніших українців.

Уже в новітні часи, коли русифікація України почала набирати обертів, сучасників вразив юний київський поет Леонід Кисельов (1946-1968) (на знімку). Він прожив лише 22 роки, але встиг стати „київським чудом”, „київською легендою”.

Син росіянина і єврейки, дитя „хрущівської відлиги”, вихований в українофільському середовищі, юнак на останньому році створив низку чудових поезій українською мовою. Перехід з російської мови на українську був для Кисельова природним, оскільки у 17 років він зробив вражаюче відкриття:

*Я позабуду все обиды,
И вдруг напоят песню мне
На милом и полузабытом
На украинском языке.
И в комнате, где, как батоны,
Чужие лица без конца,
Взорвутся черные бутоны –
Окаменевшие сердца.
Я постою у края бездны
И вдруг пойму, сломясь в тоске,
Что все на свете только песня
На украинском языке.*

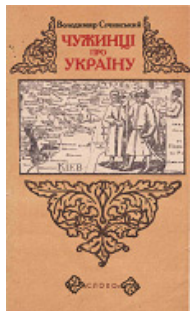

У ті ж 60-ті роки минулого століття геніальний кінорежисер, вірменин Сергій Параджанов (1924-1990) (на знімку) зняв кращий фільм „українського поетичного кіно” „Тіні забутих предків” (за повістю М.Коцюбинського), визнаний шедевром світового значення. Сьогодні одним з найцікавіших українських поетів є Мойсей Фішбейн, якого за відданість українському слову („за український націоналізм”) радянські каральні органи змусили емігрувати... в Ізраїль.

Дивовижно, що це відбувалося тоді, коли багато українців за походженням добровільно погоджувалися стати „радянським народом”. А вони ставали українцями за переконаннями та за сумлінням” і робили все можливе для того, щоб не згасла надія на кращу долю України.

Як бачимо, історію українського народу, його культуру й літературу поруч з етнічними українцями збагачували представники інших націй, що свідчить про незнищенність та вселюдськість, а не хуторянство нашої духовної спадщини. Є запорукою того, що збудувавши нарешті нормальну державу, Україна подарує світові не одного генія. Хочеться вірити, що вона в особі геніальної поетеси Ліни Костенко нарешті отримає свого першого Нобелівського лауреата в галузі літератури, а всі, хто живе в Україні, незалежно від етнічного походження, будуть пишатися українським громадянством не менше, ніж американці своїм.

Так хочеться бути оптимістом, однак досягти цього вдасться лише ціною надзусиль, через „перекодування”, за висловом Є.Маланюка, української вдачі, формування нового українця, позбавленого психології раба-малороса. А для цього, передусім, потрібен самокритичний погляд на самих себе, визнання того гіркої факту, що ми самі (а не Росія чи Польща) винні у всіх наших бідах. Надто багато ми самі про себе просто нафантазували. Чого варте хоча б тичинівське твердження: "Ми єсть народ, якого правди сила ніким звойована ще не була".

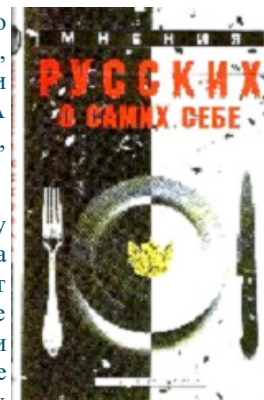

А коли прочитаєш книгу Д.Січинського „Чужинці про Україну”, в якій зібрані виключно похвальні відгуки іноземців про українців, то можна й манію величності отримати – кращого народу в світі годі й шукати.

На початку 20 століття (1904) в Росії побачила світ дивовижна книга „Мнения русских о самих себе”, яку уклав Костянтин Скальковський (син Аполлона Скальковського, „Геродота Новоросії”). У ній зібрані висловлювання виключно про негативні риси російського менталітету імператорів, філософів, літераторів, релігійних діячів і т.д. А також прислів'я, приказки, фрагменти з творів художньої літератури про традиції, звичаї, особливості громадського і приватного життя росіян.

**ЕВРЕИ
О СЕБЕ**

Дуже повчальна і надзвичайно потрібна книга, яку, попри нещадну правду про „загадкову російську душу”, росіяни уже двічі у 1992 та 2001 роках перевидали. Більше того, у 2005 році в Росії побачила світ книга „Євреї о себе”. В Україні такої книги поки що ніхто не укладав, а шкода. Народ має знати правду про свої недоліки (заздрість, зрадництво, куркульство, хуторянство), аби їх долати, а не вислуховувати одні компліменти про себе. Багато гірких висловлювань на адресу рідного народу можна знайти у класиків української літератури Т.Шевченка („славних прадідів великих прануки погані...”), І.Франка, Л.Українки, В.Винниченка та багатьох інших. Пантелеймон Куліш зокрема писав:

*Народе без пуття, без честі, без поваги,
Без правди у завітах предків диких...
Ти, що постав з безумної одваги
Гірких п'яниць та розбишак великих...*

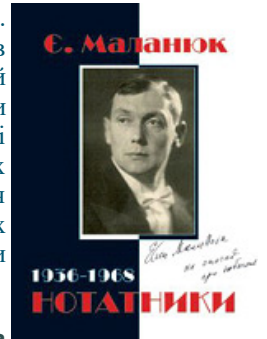
А в уродженця Єлисаветградщини поета Яра Славутича (на знімку) є й такі обпалюючі рядки про український народ:

*О мерзенне поріддя степу,
Тьмянний виплоде схресних рас!
Не здвигнув тебе дух Мазепи,
Не окрилив тебе Тарас...*

У 2008 році побачила світ унікальна книга „Євген Маланюк. Нотатники. 1936-1968.” Ці щоденникові записи знайшов, привіз в Україну та підготував до видання наш кировоградський літературознавець Леонід Куценко (на знімку). На жаль, побачити їх у вигляді книжки Леонід Васильович не встиг, цій праці судилося стати останньою в його житті. Для багатьох несподіванкою, а то й шоком, виявляться роздуми й откровення поета-мислителя щодо історичної долі України. Значна частина їх обов’язково має потрапити на сторінки майбутньої книги „Українці про себе”. От хоча б такий страшний висновок:

„Українству” є притаманна важка і якась аж фізіологічна ненависть до всякої вищости...

Ті „боренія” наших видатних (небагатьох!) людей, що складають зміст їх життєписів, є ніщо інше, як органічне стремління тіла „українства” зжерти, знищити „чужорідне тіло” всякої Вищости.

Тут не випадково, що Шевченка все ж врятували чужинці і, остаточно, державні чинники чужої імперії. Який жах, під цим оглядом, „житіє” Франка, якого суспільство свідомо й систематично нищило, так нищило, що навіть ворожі чужинці казали: що „треба того чоловіка витягати з багна”.

Це проклята властивість задавненого рабства, але ця властивість така давня, що вона здається майже вродженою.

Наслідком того все на правду Велике видається „українцеві” дивним, випадковим, неприродним. І саме земляки „здогадуються”, що Донцов – „москаль”, Липинський – „поляк”, Могила – „румун”, і навіть Петлюра – „нащадок шведів”. Бо й як же інакше? Звідкіля взялося те?

...Тут кориняться вічна перманентна самозгуба нашого народу й безвихідність його історії.

„Свій” натомість має бути „лагідним”, „милим”, негордим, і т.і., ну й, очевидно, не дуже талановитим, не дуже розумним і навіть не дуже щасливим. Бо – то не „наш”...

Патріотизм – річ безумовно потрібна кожному народу, без неї неможливе існування його повноцінне існування. Однак виховувати любов до батьківщини слід обережно. Англійський мислитель Клайв Стейплз Льюїс (1898-1963) (на знімку) попереджав: „Когда патриотизм становится бесом, он, естественно, плодит и множит зло”. Різновидів у патріотизму багато. Перший – це любов до рідної домівки; до місця, де народився, до природи, до пісні і т.п. Такий патріотизм – абсолютно природний, потрібний і корисний. Наступний його різновид – особливе ставлення до минулого своєї країни. А це почуття, вважає Льюїс, не таке безпечне: „Истинная история любой страны кишит постыднейшими фактами, о которых предпочитают умалчивать. Культивировать только героические страницы истории – значит воспитывать много худшую разновидность патриотизма”. Тому що далі й виникає загроза бісівщини. Бо в людини внаслідок такого виховання з’являється: „...Уже не чувство, а вера; твердая, даже грубая вера в то, что твоя страна или твой народ действительно лучше всех. В своей крайней форме такой патриотизм становится тем расизмом толпы, который одинаково противен и христианству, и науке”.

Аби цього не сталося у 2007 році за ініціативою доктора історичних наук, професора, завідувачки кафедри історії Національного університету „Києво-Могилянська академія” Наталії Миколаївни Яковенко (вона, до речі, наша землячка; народилася в селі Априлівка Бобринецького району) (на знімку) та за підтримки Українського інституту національної пам’яті група істориків-науковців здійснила моніторинг шкільних підручників історії України і зробила дуже невтішний висновок: навчальна література з історії не відповідає ані станові сучасної історичної науки, ані європейським критеріям історичної дидактики, ані, зрештою, теперішнім потребам українського суспільства. Матеріали дискусії були узагальнені і видані брошурою „Шкільна історія очима істориків-науковців” (2008). Наведемо лише декілька критичних висловлювань Н.М.Яковенко на адресу шкільних підручників та рекомендацій, якими вони мають бути:

- Світ досі дивиться на нас як на історичне непорозуміння – „неочікувану націю”, а ми самі тим часом продовжуємо вважати себе народом, що існує з віку-правіку. Але насправді таких народів не існує за означенням: кожний народ був „зліплений до купи” з найстрокатішої мішанини й усвідомив себе єдиним народом-нацією доволі пізно. Тобто, які всі інші етноси, ми є „уявленою спільнотою”. Переформування нашої ідентичності саме в таких поняттях відкрило би нас світові, зробило би наше існування й „онаціональнення” зрозумілим і вмотивованим.

- Ми звикли сприймати своє минуле передусім як трагедію народу, „поглинутого злими сусідами“. Насправді ж поглинання слабшого сильнішим було в історії, як це не сумно, досить розповсюдженим явищем. Згадаймо, скільки народів поглинула Франція, перетворюючись на національну державу! Де нині Прованс, Нормандія, Бретань, Бургундія? Приклади можна множити до безконечності... Отже, навпаки – український випадок знаменний тим, що не маючи власної держави ми збереглися як певна етнічна цілість, хоча й це не є річчю унікальною – адже так само „вижили“ словаки, латиші, естонці, литовці, македонці, ба навіть італійці. Перефокусування нашої ідентичності з мартирологічної на „оптимістичну“ додало би нам національної гордості і, в підсумку, поваги світу, бо ніхто не шанує плаксив.
- Ми звикли вважати візитною карткою своєї історії козацтво та наполягаємо, що це унікальне явище. Але твердження, що Запорізька Січ була першою українською державою не витримує ніякої критики.
- Ми звикли сприймати національно-визвольні змагання – будь то козацькі війни, мазепинський виступ чи новітні події – як єдиний сукупний порив до волі, що йому противилися тільки зрадники й перекинчики. Так насправді не було. В підручниках має бути „олюднена історія“, тобто описування приватного простору або громадянської активності індивіда.

Все, що мало місце на території України, всі, хто тут народився (незалежно від етнічного походження), вважає Н.М.Яковенко, належать передусім Україні. А нещодавно (у лютому 2010 року) Наталія Миколаївна прочитала публічну лекцію „Концепція нового підручника української історії“, в якій повідомила, що очолювана нею група істориків-науковців уже розробила програми та підручники для всіх класів загальноосвітньої школи. Хочеться вірити, що їх апробація та затвердження не займе багато часу. Бо ми вже настільки, як бачимо на прикладі нашого міста, „націоналізувались“, що згодні віддати історію Єлисаветграда (вона, мовляв, не українська) разом з сотнями його видатних уродженців Росії, Польщі, США, Ізраїлю та іншим країнам світу. Абсурд!